

Motion till riksdagen 2012/13: MJ479

av **Helena Leander m.fl. (MP)**

Rovdjur

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det övergripande målet för rovdjurspolitiken ska vara att gynnsam bevarandestatus ska återställas eller behållas.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ”gynnsam bevarandestatus” ska tolkas i enlighet med EU-rätt och inkludera den s.k. 500-regeln och mål för inavelsgrad.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att miniminivåer och förvaltningsmål får tas fram av myndigheter om det sker i en öppen och transparent process.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det behövs ett aktivt program för genetisk förstärkning av vargstammen genom naturlig invandring.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av ett kontinuerligt och långsiktigt samarbete mellan forskare, renskötare och berörda länsstyrelser om konfliktförebyggande åtgärder.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att viltförvaltningsdelegationerna bör kompletteras med företrädare för djurskyddsintresset till dess att en mer genomgripande översyn av sammansättningen kan göras.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en översyn av regelverket för ersättningar för viltskador och skadeförebyggande åtgärder.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att hundföraren ansvarar för hundens säkerhet vid jakt med lös hund.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det s.k. allmänna uppdraget bör ersättas med ett normalt ansökansförfarande hos Naturvårdsverket.

Fel! Okänt namn på

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tilläggsdirektiv till översynen av jaktlagstiftningen.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om olika krav för skydds jakt beroende på stammens bevarandestatus och individens genetiska vikt.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att licensjakt eller jakt i populationsbegränsande syfte endast får bedrivas på rovdjursstammar som klarar gynnsam bevarandestatus med god marginal över referensvärdet.

Inledning

Alliansens rovdjurspolitik i valrörelsen och efter valet 2006 har ökat konflikterna kring rovdjuren. Det gäller både på landsbygden, i samhället i stort och mellan Sverige och EU. Genom att först utlova och sedan genomföra en licensjakt på varg i strid med EU-regelverk har Alliansen lovat jägare något de inte kan leverera. Det är inte förvånansvärt att besvikelsen är stor. På köpet har de förslösat värdefullt svenskt förtroendekapital på miljöområdet.

Det är uppenbart att Alliansens rovdjurspolitik har varit illa genomtänkt. Därmed har resurser inriktats på stundtals kaotiska utspel och forcerade förändringar, i stället för att inriktas på åtgärder där de skulle gjort mer nytta.

Dessvärre ser regeringen ut att fortsätta sin krokiga väg i rovdjurspolitiken. Här lämnas fyra exempel:

- ? Regeringens senaste rovdjursutredning föreslog budgetförstärkningar både för rovdjursförvaltning och för konfliktförebyggande åtgärder inklusive viltskadeersättningar. Regeringen höjde anslagen till rovdjursförvaltningen, men sänkte anslagen till viltskadeersättningar och förebyggande åtgärder med cirka 20 procent.
- ? Regeringen konstaterar i budgeten att rovdjurstrycket har ökat inom renskötselområdet, men slår sedan fast att detta ska hanteras genom skydds jakt och ”annan jakt” – oklart vilken.
- ? Innan den senaste rovdjursutredningen (SOU 2012:22) ens hade hunnit remissbehandlas lämnade regeringen ett uppdrag till Naturvårdsverket att under stor tidspress ta fram en beräkning på hur många vargar som behövs för att klara mindre än 10 procent utdöenderisk över 100 år, förutsatt att de genetiska problemen för varg är lösta. Formuleringen av denna orealistiska beräkning ligger i linje med vad Jägareförbundets företrädare föreslog i sitt särskilda yttrande i Rovdjursutredningen.¹

¹ <http://www.naturvardsverket.se/upload/20-om-naturvardsverket/Regeringsuppdrag/2012/Beslut-sarbarhetsanalyser-varg-bjorn-jarv-lo.pdf>

? Regeringen har gett Naturvårdsverket i uppdrag att ta fram en förvaltningsplan för varg innan beslut tagits om tydliga mål, en något bakvänd ordning.

Däremot tycks inte den nationella kommitté som regeringen tillsatte i syfte att blidka EU ännu ha fått någon reell roll. Enligt regeringens lista över kommande propositioner avser heller inte regeringen att återkomma till riksdagen före årsskiftet med någon proposition baserad på Rovdjursutredningen.

Regeringen bäddar för fortsatta konflikter i rovdjurspolitiken. Detta är mycket olyckligt.

Rovdjurens roll i ekosystemen

Rovdjurens existens i Sverige ska inte enbart ses som överlevnad, utan rovdjuren måste även ges möjlighet att återfå något av sin ekologiska funktion i ekosystemet. Detta är av stor betydelse för den biologiska mångfalden, då många arter, både växter och djur, är beroende av rovdjurens existens för sin egen överlevnad.

De stora rovdjuren är i sig en viktig del av våra ekosystem. Långsiktigt livskraftiga populationer, i enlighet med tidigare riksdagsbeslut och åtagandet inom ramen för art- och habitatdirektivet, inbegriper såväl kortsiktig demografisk livskraft som långsiktig genetisk livskraft men även ekologisk livskraft.

Rovdjuren tillhör naturligt den svenska faunan och har, tills relativt nyligen, ingått som funktionella enheter i de ekologiska processer som formar de svenska ekosystemen. Som toppredator, högst i näringskedjan, har rovdjuren en reglerande effekt i hela ekosystemet, och det finns allt starkare stöd för att det behövs toppredatorer för att ekosystem ska kunna betraktas som funktionellt intakta. Hittills har vilt- och rovdjursförvaltningen tagit för lite hänsyn till rovdjurens reglerande roll i ekosystemet eftersom fokus legat på att förhindra att populationerna utrotas. Vartefter de stora rovdjuren återetableras krävs dock större fokus på att bevara dem inom ramen för en bredare ekosystemsansats.

Ekologisk livskraft handlar om interaktionen mellan en art och dess omgivning. Vikten av att upprätthålla samspelet mellan arter har uppmärksammats alltmer inom den moderna viltforskningen, och slutsatsen är att det behövs långt större djurpopulationer för att upprätthålla ekologisk livskraft än att de enbart uppfyller kriterier för minsta livskraftiga population. För att en rovdjursart ska kunna återfå något av sin ekologiska funktion måste den även ha en så stor geografisk spridning som möjligt, varför små, fragmenterade populationer utspridda över stora områden är otillräckligt.

Långsiktiga empiriska studier visar att samspelet mellan toppredatorer och deras bytesdjur påverkar en rad processer och andra arter på lägre nivåer i näringskedjan. Predationen som ekologisk process kan bidra till att upprätthålla viktiga ekosystemsprocesser och artdiversitet främst genom rovdjurens

Fel! Okänt namn på

påverkan på bytesdjuren. I Sverige har till exempel ökningen av rovfåglar i de svenska kustområdena bidragit till att minska ökningen av skarv.

Flera empiriska studier från främst USA visar att stora rovdjur har en nyckelfunktion i ekosystemen genom att ge upphov till så kallade kaskadeffekter. I områden där toppredatorer försvunnit finns exempel på att bytesdjuren ökat starkt och haft negativ påverkan på växtsamhällets struktur under de perioder rovdjuren varit borta, vilket i nästa steg inverkat negativt på förekomsten av en rad andra däggdjur, fåglar och insekter. Förutom genom direkt predation kan stora rovdjur också påverka bytesdjurens dynamik genom att ändra deras beteendemönster, vilket även det leder till positiva kaskadeffekter i områden som befrias från ett tidigare hårt betetryck.

Rovdjur påverkar också varandra genom konkurrens och predation. En konkurrenssituation mellan olika rovdjursarter kan innebära att tätheten eller förekomsten av en rovdjursart i vissa fall främst regleras av en annan rovdjursart snarare än av tillgång på bytesdjur. En minskning av toppredatorer i ett område kan leda till att förekomsten av mellanstora rovdjur ökar så markant att de senare tar över rollen som toppredatorer i området. Detta har betydelse för förvaltningen eftersom det får konsekvenser för de olika rovdjurstammarnas relativa storlek och utbredning, vilket i sin tur påverkar bytespopulationerna.

I Sverige prederar till exempel lodjur på räv, och sannolikt råder födokonkurrens mellan räv och lodjur om gemensamma bytesdjur som rådjur, hare och skogshöns. Lodjurspredation på räv skulle på sikt kunna gynna de gemensamma bytesdjur som dessa arter utnyttjar.

Olika rovdjursarter kan också ha positiva effekter på varandra genom att tillgängliggöra kadaver från slagna byten för asätande arter. Större rovdjursarter kan underlätta överlevnad och reproduktion för mindre rovdjursarter och även för andra artgrupper. Flera rovfågelarter som kungs- och havsörn efterlämnar kadaver som utgör en säkrare födoreserv för andra arter. Studier från Yellowstone visar att vargen har blivit den mest betydelsefulla faktorn för hur mycket biomassa i form av kadaver som finns tillgänglig för asätare. Innan vargen återkom reglerades tillgången på kadaver i området främst av klimatet och årstiderna. Vargen har gjort kadaver tillgängliga hela året i ett jämnt flöde för de omkring 30 arter av asätare, både fåglar och däggdjur, som finns i parken.

I Sverige är till exempel två hotade rovdjursarter i fjällmiljö, järv och fjällräv, beroende av kadaver för att få tillräckligt med föda. Båda arterna har problem med begränsad födotillgång, och fjällräven stödfordras till och med. Järvens diet utgörs till en betydande del av kadaver, och artens reproduktionsframgång är beroende av födotillgången.

Även om kunskapen om rovdjurens roll i de ekologiska processerna än så länge är begränsad är osäkerhet ett starkt argument för att tillämpa försiktighetsprincipen. I Riokonventionen slås det fast att ekosystemsprocesser måste förvaltas, trots den bristfälliga kunskapen om deras funktion.

Mål för rovdjuren

Rovdjursutredningen har föreslagit att "den politiska nivån" ska ange ramar och övergripande mål för politiken, medan myndigheterna ska göra kvalificerade bedömningar och besluta om miniminivåer och förvaltningsmål.

Detta är en bra generell princip. Där viktiga samhällsmål står emot varandra kan det dock finnas skäl för regeringen eller riksdagen att ta beslutet. Den politiska nivåns legitimitet kan behövas för att väga olika intressen mot varandra. Ansvar blir tydligt, vilket underlättar ansvarsutkrävandet. En jämförelse kan göras med miljöbalken, som föreskriver att regeringen *ska* göra en tillåtlighetsprövning för vissa verksamheter, och *får* göra en tillåtlighetsprövning för vissa andra verksamheter, där viktiga mål riskerar att stå emot varandra.

Det allra sämsta är om regeringen fjärrstyr myndigheten genom att "rigga" systemet så att man får det svar man vill ha, men kan lägga ansvaret på myndigheten om det uppstår problem, och därmed försvåra ansvarsutkrävande. Exempel finns. Utformningen av uppdraget till Naturvårdsverket att räkna fram en "minsta livskraftiga population" (MVP) för varg väcker farhågor i det avseendet. Rovdjursutredningen har föreslagit att rovdjursstammarna ska ha "gynnsam bevarandestatus". För att få en gynnsam bevarandestatus måste vargstammen bli livskraftig på lång sikt, inte bara 100 år, och även ha en gynnsam utbredning. En MVP-beräkning som bortser från genetikens effekter på utdöenderisken kan inte användas för att dra slutsatser om vargstammens långsiktiga livskraft och dess storlek i förhållande till rödlistans kriterier. Dessutom behöver en sådan beräkning ett konfidensintervall för att graden av osäkerhet ska kunna bedömas.

Miljöpartiet anser att utredningens förslag om att den politiska nivån anger övergripande mål och ramar för rovdjurspolitiken samt att expertmyndigheterna fattar beslut om miniminivåer och förvaltningsmål kan accepteras. Men endast om dessa miniminivåer och förvaltningsmål tas fram i en öppen och transparent process, där utgångspunkten är forskares bedömningar och dessa bedömningar skickas på bred remiss med rimligt tilltagen remisstid. Det måste vara möjligt för olika forskare (t.ex. både svenska och internationella, med både ekologisk, genetisk och bevarandebiologisk kompetens) och företrädare för det civila samhället att lämna synpunkter på underlaget för bedömningen och på processen för hur bedömningen ska göras.

Miljöpartiet delar utredningens förslag om att det övergripande målet för rovdjurspolitiken ska vara att gynnsam bevarandestatus ska återställas eller behållas. "Gynnsam bevarandestatus" är egentligen ett vetenskapligt begrepp och bör bestämmas på vetenskaplig grund. "Gynnsam bevarandestatus" är också ett EU-rättsligt begrepp. Då frågan om gynnsam bevarandestatus politiserats på ett olyckligt sätt kan det finnas anledning för riksdagen att ge vägledning i hur man anser att detta bör tolkas. Referensnivåer för gynnsam bevarandestatus för rovdjur bör tas fram på liknande sätt som motsvarande referensnivåer för andra arter. En utgångspunkt är regeln om att populationen har en genetiskt effektiv populationsstorlek om minst 500, eller ingår som en del

Fel! Okänt namn på

av ett geografiskt och genetiskt sammanhängande system av populationer som tillsammans har en effektiv populationsstorlek om minst 500. Gynnsam bevarandestatus förutsätter en inavelsgrad som stadigt understiger 10 procent, utöver ett tillräckligt stort antal föryngringar. Vargstammen ska sprida sig på naturlig väg över Sverige, och vargens förekomst i renskötseområdet ska även fortsättningsvis i huvudsak begränsas till de områden utanför åretruntmarkerna där den gör minst skada.

Genetisk förstärkning av vargstammen

Miljöpartiet delar uppfattningen att det är angeläget med en genetisk förstärkning av vargstammen. En förutsättning för att vargstammen ska kunna uppnå och behålla gynnsam bevarandestatus är att den genetiska isoleringen av den svensk-norska vargstammen bryts.

Så kallad aktiv införsel av varg kan vara ett komplement till den naturliga invandringen under en övergångstid, men knappast en långsiktig lösning. Ett hinder som Rovdjursutredningen har identifierat som bör åtgärdas är jaktförordningens krav om ”dubbla godkännanden” för utsättning från både markägaren och jakträttsinnehavaren.

Politiken bör i högre grad inriktas på att hitta sätt att varaktigt bryta den genetiska isoleringen av den svensk-norska vargstammen. Det behövs ett aktivt program för detta. Det behövs till exempel en rutin för hantering av spontant invandrande vargar. Vargrevir med föryngring ska få finnas längs Norrlandskusten så att den skandinaviska vargstammen kan bli sammanhängande med den finsk-ryska. En idé som kan prövas är civilrättsliga avtal om vargetablering. En annan idé kan vara avtal eller premier vid lyckad genomfart av ett område. Skadeförebyggande åtgärder behöver utvecklas och utvärderas (se nedan).

Rovdjur i renskötseområdet

Regeringen konstaterade som nämnts i sin budgetproposition för 2013 att rovdjurstrycket har ökat inom renskötseområdet. Rovdjurstrycket handlar om flera rovdjursarter, men vargen är den som anses mest problematisk för rennäringen. Frågan om varg i renskötseområdet berör flera viktiga och svårförenliga samhällsmål. Det är viktigt att den svensk-norska vargstammen inte är genetiskt isolerad från den finsk-ryska. Det är viktigt att samernas rättigheter som urfolk respekteras och att rennäringen kan fortsätta. Det är ett värde att vargen finns i sitt naturliga utbredningsområde, men det är också viktigt att renen kan fortsätta spela sin ekologiska roll i fjällandskapet.

Rovdjursutredningen har diskuterat behovet av mer kunskap, särskilt där vetenskapliga studier kan kombineras med lokal och traditionell kunskap, om skadeförebyggande åtgärder inom renskötelsen. Utredningen drog slutsatsen

Fel! Okänt namn på

att det bör skapas ett kontinuerligt och långsiktigt samarbete mellan forskare, renskötare och berörda länsstyrelser för att ta tillvara den kunskap som finns bland renskötare samt utveckla och utvärdera förebyggande åtgärder. Vi delar den slutsatsen.

Viltförvaltningsdelegationerna

Vi anser att sammansättningen av viltförvaltningsdelegationerna bör ses över för att motverka den intresseobalans som uppstått, i linje med förslagen från Rovdjursutredningen. Inte minst ligger ett tungt ansvar på partierna och dess företrädare att tänka på vem man utser och vem man representerar. Redan nu anser vi dock att delegationerna bör kompletteras med företrädare för djurskyddsintresset. Det har visat sig att den kompetensen behövs, inte minst vad gäller de djuretiska aspekterna av jakt i olika former. Vi anser också att mandaten för delegationerna behöver förtydligas, av de skäl som framförts i Rovdjursutredningen.

Ersättningar för viltskador och skadeförebyggande åtgärder

Rovdjursutredningen föreslog som nämnts kraftigt ökade anslag för ersättningar för viltskador och åtgärder för att förebygga viltskador. Ett skäl är att ersättningarna inte höjts på många år. Ett annat skäl är att detta kan bidra till att förebygga konflikter mellan vilt och till exempel tamdjur, och därmed förebygga och lindra konflikter mellan olika intressen på landsbygden. Regeringen har som nämnts minskat anslagen. Miljöpartiet ökar dem i vår skuggbudget.

Skadeförebyggande åtgärder bör prioriteras i områden som av länsstyrelserna identifierats som lämpliga områden före etablering av varg. Därtill behövs en översyn av regelverket för ersättningar för viltskador och förebyggande åtgärder. Det framstår till exempel som direkt motsägelsefullt att hjort i hägn i vissa avseenden behandlas som tamdjur men inte berättigar till ersättning för skador från rovdjur. Samhällets ersättningar för viltskador och bidrag till förebyggande åtgärder ska också ses som en nödvändig del i samhällets satsningar på att bevara natur- och kulturvårdande djurhållning. Det kan vara rimligt att lämna viss ersättning för underhåll av viltstängsel. Också ersättningsnivåer behöver ses över. Vi utvecklar synpunkter på utformningen av viltskadeersättningen närmare i annat sammanhang.

Fel! Okänt namn

Jakt med lös hund

Jakt med lös hund är en aktivitet som förknippats med konflikter med varg. Miljöpartiet anser att det är i första hand hundföraren som ansvarar för hundens säkerhet. I områden där det kan vara konflikter med rovdjur behövs mer utbildning om hundsäkerhet vid jakt med lös hund, till exempel kopplad till jägarexamen. I områden med vargförekomst bör till exempel så kallade vargpinglor användas. Systemet med vargtelefon som ger information om aktuella rörelser inom vargreviren bör utnyttjas. Vid behov bör det prövas att avlysa vissa områden för jakt med drivande hund inom vargreviren.

Allmänna uppdraget

Den nuvarande konstruktionen för det så kallade "allmänna uppdraget" som finansieras av medel från Viltvårdsfonden är en kvarleva från en annan tid och bör upphöra.

Svenska Jägareförbundet har sedan 1938 haft riksdagens och regeringens uppdrag att leda delar av jakten och viltvården i landet genom det allmänna uppdraget. Jägarorganisationerna får årligen bidrag direkt från Landsbyggsdepartementet. Detta bäddar för att sådana krav på ansökningar och rapporteringar som normalt ställs när ideella organisationer söker bidrag från staten kan åsidosättas. Ovidkommande hänsyn kan tas.

Vi anser att det är en bättre ordning att regeringen specificerar i allmänna termer vilka ändamål som medel får sökas för (eller, när det gäller till exempel eftersök av trafikskadat vilt, vilka tjänster som önskas upphandlas) och att intresserade organisationer får söka medel från en utsedd myndighet, i konkurrens med andra sökanden. Vi anser att Naturvårdsverket är en lämplig myndighet i detta fall. Verket har redan utarbetade rutiner för att hantera ansökningar från olika typer av ideella organisationer.

Översyn av lagstiftningen

Regeringen beslutade den 19 juli 2012 om en översyn av jaktlagstiftningen, något som Rovdjursutredningen också föreslagit. Däremot saknas utredningens bedömning om att belysa frågan om det vore lämpligare att samla jaktreglerna under miljöbalken. Inte heller finns frågan om talerätt för bland annat miljöorganisationer med i utredningsdirektivet, trots att utredningen menar att bristen på talerätt för miljöorganisationer i dagens jaktlagstiftning kan strida mot Århuskonventionen. Miljöpartiet anser därför att utredningen i tilläggsdirektiv bör ger i uppdrag att även belysa dessa frågor.

Skyddsjakt

För att minimera konflikter med renskötsel, fäbodbruk, fåruppfödning och andra mänskliga aktiviteter måste skyddsjakt kunna tillgripas när ett rovdjur orsakar skada som inte kunnat undvikas på annat sätt. Skyddsjakten har kritiserats från olika håll både för att beviljas på för lösa grunder och för att det är för svårt att få skyddsjakt när det väl är motiverat. Miljöpartiet anser att skyddsjakt ska tillämpas med olika trösklar beroende på avståndet till gynnsam bevarandestatus, och för vargens del också beroende på hur genetiskt värdefull individen är. För arter som har långt till gynnsam bevarandestatus behöver skyddsjakten vara mer restriktiv, med höga krav på att alternativa åtgärder ska prövas först, men i takt med att arten återhämtar sig kan skyddsjakten förenklas och handläggningen snabbas på. På motsvarande sätt bör särskilda ansträngningar läggas på att hitta alternativ till skyddsjakt för genetiskt värdefulla individer, som till exempel Kynnatiken var, medan skyddsjakt kan beviljas snabbare i de fall den utpekade problemindividen inte anses särskilt genetiskt värdefull.

Licensjakt

Miljöpartiet accepterar licensjakt på rovdjur. En förutsättning är dock att respektive stam klarar gynnsam bevarandestatus med god marginal över referensvärdet. Därför avvisar vi utredningens förslag om att tillåta jakt i syfte att kontrollera populationer av rovdjur som inte har uppnått gynnsam bevarandestatus. Eftersom regeringens skrivning om ”annan jakt” i budgeten skulle kunna innebära att regeringen överväger att införa populationsbegränsande jakt även på arter som inte uppnått gynnsam bevarandestatus bör riksdagen tydliggöra att sådan jakt inte ska tillåtas.

Stockholm den 4 oktober 2012

Helena Leander (MP)

Kew Nordqvist (MP)

Bodil Ceballos (MP)

Lise Nordin (MP)

Annika Lillemets (MP)

Stina Bergström (MP)

Peter Rådberg (MP)

Maria Ferm (MP)

Tina Ehn (MP)